

Arbetsgivaravgifter egenavgifter och pensionsgrundande inkomst

Av kammarrättsassessorn Per Sjöblom

Inledning

Arbetsgivare betalar arbetsgivaravgifter och egenföretagare betalar egenavgifter. I princip är dessa avgifter numera jämförliga med avdragsgilla specialskatter som utgår vid sidan av den vanliga inkomstskatten. Avgifterna beslutas av riks försäkringsverket (RFV) resp den lokala skattemyndigheten (LSM). Hur underlaget för avgifterna fastställs anges i lagen (1981:691) om socialavgifter (SAL).

Socialavgifterna utgår i form av sjukförsäkringsavgift, folkpensionsavgift, tilläggs pensionsavgift, delpensionsavgift, barnomsorgsavgift, arbets skadeavgift, arbetsmarknadsavgift, arbetarskyddsavgift, vuxenutbildningsavgift samt lönegarantiavgift. I princip skall varje arbetsgivare betala alla tio avgifterna medan egenföretagarna endast betalar de sex förstnämnda. För arbetsgivarna utgår avgifterna under 1983 med sammanlagt 33,755 % av avgiftsunderlaget medan motsvarande siffra för egenföretagarna är 31,85 %.

Utöver socialavgifterna utgår ytterligare en avgift — allmän löneavgift — enligt lagen (1982:423) om allmän löneavgift. Den allmänna löneavgiften är ingen socialavgift men ansluter i sin konstruktion helt till socialavgifterna. Den allmänna löneavgiften — som utgår med 2 % på underlaget — utgör tillsammans med socialavgifterna det som i dagligt tal kallas arbetsgivar- resp egenavgifter.

På sätt som i det följande närmare kommer att beskrivas utgörs underlaget för arbetsgivaravgifterna av de löner och andra ersättningar m m som en arbetsgivare har utgett. När SAL anger underlaget för egenavgifterna sker detta genom en hänvisning till lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL); underlaget för vissa avgifter anges sålunda vara sådana inkomster som enligt AFL är sjukpenninggrundande medan underlaget för vissa andra avgifter utgörs av sådana inkomster som enligt samma lag är pensionsgrundande. Underlagen i de två fallen är inte helt identiska men den gemensamma grunden för alla egenavgifter är att den avgiftsskyldige har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning.

För såväl anställda som egenföretagare beräknas varje år en pensionsgrun-

dande inkomst (PGI). Enligt bestämmelser i AFL beräknas den pensionsgrundande inkomsten på grundval av den inkomst av anställning och den inkomst av annat förvärvsarbete som den försäkrade haft.

För anställda och egenföretagare beräknas också en sjukpenninggrundande inkomst enligt särskilda bestämmelser i AFL. Beräkningen sker genom en uppskattning av framtida inkomster av visst slag. Den sjukpenninggrundande inkomsten ligger till grund för rätten till sjukpenning och andra sociala förmåner, som inte behandlas i denna framställning.

Arbetsgivaravgifter

I 2 kap 3 § SAL anges grunden för arbetsgivaravgifternas beräkning. Underlaget utgörs av summan av vad en arbetsgivare under året utgett i lön i pengar eller naturaförmåner i form av kost, bostad eller bil. Att också ersättningar till uppdragstagare kan ingå i underlaget behandlas nedan.

Vid bestämmandet av avgiftsunderlaget skall bortses från lön till en och samme arbetstagare om lönen under året inte uppgått till 500 kr. Detsamma gäller lön till en arbetstagare som vid årets ingång fyllt 65 år. Under förutsättning av riks försäkringsverkets medgivande skall inte heller i avgiftsunderlaget ingå lön till den del denna motsvarar kostnader i arbetet som arbetstagaren själv haft att täcka. Sådant medgivande lämnas endast om kostnaderna uppgår till minst en tiondel av lönen och medgivandet får avse arbetstagare i viss verksamhet eller, efter framställning från arbetsgivaren, viss eller vissa arbetstagare. Sådant medgivande finns bl a för skogskörare med egen traktor.

Nu nämnda begränsningar i avgiftsunderlaget kan sägas vara generella. Det finns vid sidan härav också ett antal mer speciella situationer när en lön eller liknande ersättning ej skall ingå i ett avgiftsunderlag. Härmed avses exempelvis bestämmelsen att lön som arbetsgivare utgett till barn för arbete som utförts i hans förvärvsverksamhet inte skall ingå i underlaget om förhållandena varit sådana att avdrag för lönen ej medges vid inkomsttaxeringen.

Arbetsgivaravgifterna beräknas av RFV som också är uppbördsmyndighet. Uppbördsfrågorna regleras i lagen (1959:552) om uppbörd av vissa avgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter. Avgiftsberäkningen sker på grundval av en särskild arbetsgivaruppgift som skall avges en gång per år. RFVs beslut överklagas till kammarrätten i Stockholm.

Egenavgifter

Enligt 3 kap 1 § SAL skall försäkrad med sådan inkomst av annat förvärvsarbete som avses i 3 kap 2 § eller i 11 kap 3 § AFL betala egenavgifter. I 3 kap 5 § första stycket SAL stadgas dock att sådan inkomst som avses i 11 kap 3 § d) AFL, d v s sjukpenning som träder i stället för förvärvsinkomst, inte skall ligga till grund för egenavgifter. Sjukförsäkrings-, barnomsorgs- och arbets-

skadeavgiften beräknas utifrån sådana inkomster som avses i det nämnda 3 kap AFL medan övriga avgifter — däribland tilläggsavgiften — beräknas på grundval av sådana inkomster som avses i 11 kap 3 § AFL. Begreppet ”annat förvärvsarbete” definieras något olika i de två kapitlen men det är endast i undantagsfall som underlagen blir olika.

Enligt 3 kap 1 § SAL jämfört med 3 kap 2 § AFL utgörs underlaget av den inkomst av annat förvärvsarbete än anställning som egenföretagaren uppburit i pengar eller naturaförmåner i form av kost, bostad eller bil. De övriga avgifterna beräknas enligt SAL jämfört med 11 kap 3 § AFL på ett underlag som består av inkomst av annat förvärvsarbete i form av a) inkomst av här i riket bedriven rörelse, b) inkomst av här i riket belägen jordbruksfastighet, som brukats av den försäkrade och c) ersättning för arbete för någon annans räkning i pengar eller naturaförmåner i form av kost, bostad eller bil, allt i den mån inkomsten inte är att hänföra till inkomst av anställning. Endast i särskilda fall kan punkten c) numera föranleda egenavgifter. Bestämmelsen har endast betydelse i vissa situationer nämligen när en försäkrad är anställd hos utländsk arbetsgivare som inte betalar egenavgifter.

Den allmänna löneavgiften beräknas utifrån ett underlag som består av sådana nyss nämnda inkomster som avses i 11 kap AFL.

Skillnaden i de två underlagens utformning betyder som nämnts i regel ingenting. Inkomst av annat förvärvsarbete än anställning är dock ett vidare begrepp än inkomst av här i riket bedriven rörelse etc. Olikheten kan få betydelse om exempelvis en person som äger en hyresfastighet tar sådan del i dess praktiska skötsel att inkomsten därav — inkomst av annan fastighet — är att anse som inkomst av annat förvärvsarbete. I så fall utgår sjukförsäkringsavgift och de avgifter som beräknas på samma underlag och husägaren får också rätt till sjukpenning. ATP kan det däremot aldrig bli fråga om.

Egenavgifter utgår ej för år efter det år då den försäkrade fyllt 65 år. Avgiftsunderlaget — för var och en av inkomsterna under a)–c) — måste också uppgå till 500 kr. Det finns också vissa andra inskränkningar som kan aktualiseras i olika situationer. Den som har hel förtidspension betalar exempelvis inte egenavgifter. Särskilda regler gäller för sjukförsäkringsavgiften om egenföretagaren har karenstid, 3, 33 eller 93 dagar. Sjukförsäkringsavgiften nedsetts i sådana fall med hänsyn härtill.

Av 3 kap 5 § SAL jämfört med 11 kap 4 § AFL framgår att till grund för beräkning av inkomst av annat förvärvsarbete skall läggas den avgiftsskyldiges taxering till statlig inkomstskatt. Det är därvid inte tillåtet att kvitta överskott i en förvärvskälla mot underskott i en annan.

Egenavgifterna fastställs av den lokala skattemyndigheten. De behandlas i övrigt på samma sätt som skatter enligt uppbördslagen (1953:272), d v s de ingår i den preliminära skatten och de återfinns på skattsedeln för slutlig skatt. LSMs beslut angående egenavgifterna överklagas till länsrätt.

Pensionsgrundande inkomst

Enligt 11 kap 1 § AFL gäller att för varje år som någon varit försäkrad skall för honom beräknas en pensionsgrundande inkomst. Detta sker på grundval av hans inkomst av anställning och hans inkomst av annat förvärvsarbete under året. Beslut om den pensionsgrundande inkomsten fattas för såväl anställda som egenföretagare av LSM. Myndigheten grundar sitt beslut på uppgifterna i självdeklarationen. Besvär anförs i länsrätt.

Såsom inkomst av anställning anses utöver lön och vissa redan nämnda naturaförmåner, tillsammans överstigande 500 kr, även vissa andra i 3 kap 2 § a)—m) AFL uppräknade ersättningar. Dessa ersättningar har inte sin grund i ett anställningsförhållande men skall ändå vara pensionsgrundande antingen därför att de ersätter lön eller därför att de eljest har vissa löneliknande drag. Till den förra gruppen hör sjukpenning, föräldrapenning och dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa. Till den senare gruppen hör bl a doktorandstipendier och vissa bidrag och stipendier från Sveriges författarfond och från konstnärsnämnden.

Med inkomst av annat förvärvsarbete avses enligt 11 kap 3 § AFL utöver inkomster enligt de redan nämnda punkterna a), b) och c) också sjukpenning i den mån ersättningen träder i stället för inkomst som avses under någon av dessa punkter.

Till grund för beräkning av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall läggas den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt. I lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring finns vissa regler om hur denna beräkning skall gå till. Såvitt gäller inkomst av anställning stadgas att avdrag skall göras för kostnader som arbetstagaren haft att bestrida i sin anställning i den mån kostnaderna — minskade med erhållen kostnadsersättning — överstiger 1 000 kr. Kostnader som sålunda avräknas är exempelvis kostnader för facklitteratur, arbetsredskap och fördyrade levnadskostnader. Däremot avräknas inte kostnader för resor till och från arbetet.

Den pensionsgrundande inkomsten utgörs enligt 11 kap 5 § AFL av summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Från belopp överstigande 7,5 gånger ett motsvarande basbelopp bortses. Den pensionsgrundande inkomsten, som alltså högst kan uppgå till ett belopp som motsvarar 6,5 basbelopp, ligger sedan till grund för antalet pensionspoäng.

För en egenföretagare gäller att han gottskrives beräknad pensionspoäng endast om han i rätt tid betalt ATP-avgiften.

Uppdragstagare: avgifter och pensionsgrundande inkomst

Enligt 2 kap 3 § SAL jämfört med 3 kap 2 § andra stycket AFL gäller att om någon utfört arbete för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst

skall ersättningen — under förutsättning att den under ett år uppgår till minst 500 kr — utgöra underlag för beräkning av arbetsgivaravgifter. Uppdragsgivaren behandlas med andra ord som om han vore en arbetsgivare och på samma sätt som när det gäller anställda skall han vid beräkning av underlaget för arbetsgivaravgifterna bortse från ersättning till uppdragstagare som vid årets ingång fyllt 65 år etc.

Vad nu sagts gäller emellertid inte om ersättningen i uppdragstagarens hand är att anse som inkomst av rörelse som han bedrivit eller av jordbruksfastighet som denne brukat. I sådana fall är uppdragstagaren egenföretagare och de nämnda inkomsterna medför en skyldighet för honom att betala egenavgifter. Han behöver emellertid inte betala avgifterna under förutsättning att han och uppdragsgivaren kommit överens om att uppdragsgivaren skall överta ansvaret för dem, d v s de har ingått ett s k likställighetsavtal. Uppdragsgivaren blir även i ett sådant fall att betrakta som en arbetsgivare.

Motsvarande gäller i förmånshänseende för en uppdragstagare vare sig han är egenföretagare eller ej. Uppdragsinkomst för den som inte är egenföretagare eller för den egenföretagare som kan antas ingå ett likställighetsavtal skall anses som inkomst av anställning vid beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten enligt 3 kap 2 § andra stycket AFL. På samma sätt är uppdragsinkomst i motsvarande situationer pensionsgrundande som inkomst av anställning enligt en hänvisning från 11 kap 2 § AFL till den nu nämnda bestämmelsen i 3 kap AFL.

Ur avgiftssynpunkt är det med hänsyn till nämnda bestämmelser många gånger av vikt för en uppdragsgivare att avgöra om en uppdragstagare är egenföretagare eller ej. Ett stort antal processer avser just frågan om en uppdragsgivare med rätt eller orätt underlåtit att låta en uppdragsersättning ingå i underlaget för arbetsgivaravgifter.

När kammarrätt prövar ett beslut om arbetsgivaravgifter är arbetstagaren/uppdragstagaren inte part i processen. Stundtals torde detta kunna uppfattas som en brist bl a därför att domstolens prövning kan vara helt avhängig av om denne är egenföretagare eller ej. Det skulle emellertid föra för långt att här ytterligare diskutera dessa och sammanhängande frågor.

NORDSEC Security AB Box 12017 402 41 Göteborg Telefon Göteborg: 031 - 14 01 22 - 14 01 66 Stockholm: 08 - 88 85 30	Dokumentskåp Dataskåp Säkerhetsskåp Redovisningsskåp Värdeskåp	Jag vill ha mer information om och veta var närmaste återförsäljare finns. Namn Adress Telefon
--	---	--